

Zdalne rozprawy nie dla publiczności i mediów - pomóż to zmienić!

Pandemia COVID-19 zmieniła nasze życie w wielu obszarach. Wiele spraw możemy teraz załatwić nie wychodząc z domu. Jedną z nowości było wprowadzenie do polskich sądów posiedzeń zdalnych w postępowaniu cywilnym. Dziś rozprawy zdalne, obowiązujące dotychczas na podstawie przepisów ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2095 z późn. zm.), mają być wprowadzone na stałe do kodeksu postępowania cywilnego. **Projektowane przepisy nie przewidują, by w posiedzeniach zdalnych mogła zdalnie brać udział także publiczność, w tym przedstawiciele mediów oraz osoby zaufania.** Podczas prac komisji sejmowej jeden z przedstawicieli projektodawcy – Ministerstwa Sprawiedliwości – wyjaśnił, że to celowe:

Maciej Klonowski, Departament Legislacyjny Prawa Cywilnego, Ministerstwo Sprawiedliwości:

Oczywiście, świadomie nie przewidujemy tego, aby publiczność jako taka uczestniczyła zdalnie, z przyczyn czysto technicznych. No nie wyobrażam sobie, żeby sąd nagle miał po dziesiątkach osób, które się w różnych momentach zgłaszają, rozsyłać linki do udziału w tym posiedzeniu. Tutaj takiej możliwości nie przewidujemy, to jest tylko i wyłącznie przywilej stron. Natomiast jak najbardziej, na dotychczasowych zasadach jest możliwe, aby publiczność uczestniczyła w posiedzeniach w sali sądowej.

Stanowisko takie zaskakuje, biorąc pod uwagę, że **sądy w czasie pandemii umożliwiały udział publiczności w rozprawach zdalnych w formie udostępnienia linku.**

Fakt 1: Sądy umożliwiają udział publiczności w rozprawach zdalnych. W samym tylko Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w pierwszym roku pandemii wpłynęło 913 wniosków o wydanie elektronicznych kart wstępu na rozprawy zdalne, a więc sąd wysłał linki do prawie tysiąca osób.

Fakt 2: Nasi wolontariusze wzięli udział w czasie obowiązywania stanu epidemicznego w 339 rozprawach zdalnych.

Fakt 3: Taka forma udziału publiczności w rozprawach zdalnych jest zalecana przez Radę Europy¹ i stosowana z powodzeniem także w innych krajach. Stanowi realizację zarówno prawa do jawnego rozpatrzenia sprawy zawartego w art. 45 Konstytucji RP jak i prawa do publicznego rozpatrzenia sprawy zawartego w art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Umożliwia też dostęp do tej formy udziału w rozprawach osobom, które z różnych względów nie mogłyby wziąć w nich udziału w budynku sądu, np. ze względu na niepełnosprawność, chorobę, czy odległość sądu od miejsca zamieszkania.

Apelujemy do parlamentarzystów oraz Ministerstwa Sprawiedliwości o wprowadzenie poprawek, które zagwarantują udział publiczności w posiedzeniach zdalnych.

Brak możliwości udziału zdalnego oznacza realny brak możliwości śledzenia przebiegu posiedzenia w sposób umożliwiający zapoznanie się z jego treścią. Możliwość pojawienia się jedynie na sali sądowej, jak zapowiada Ministerstwo Sprawiedliwości, by obserwować czynności sądu w trakcie posiedzenia zdalnego, nie będzie dawało prawdziwej możliwości udziału publiczności w toczących się sprawach cywilnych online. Dotychczasowa praktyka przeprowadzania posiedzeń zdalnych i hybrydowych pokazuje, że oznacza to de facto obserwowanie sędziego mówiącego do monitora komputera, bez szansy na całościowe spojrzenie na przebieg postępowania. Dla publiczności i dziennikarzy znajdujących się na sali rozpraw uczestnicy zdalni są w praktyce niewidoczni i niesłyszalni.

Zasada jawności jest fundamentalnym elementem demokratycznego systemu prawnego. W polskim porządku prawnym znajduje swoje odzwierciedlenie w art. 45 Konstytucji RP. Umożliwia realizowanie wszystkim uczestnikom rozprawy wielu ich szczególnych praw na każdej płaszczyźnie. **Na poziomie pojedynczych spraw pozwala nam towarzyszyć komuś bliskiemu w trakcie jego wizyty czy zdalnego połączenia z sądem, a na poziomie funkcjonowania naszego państwa zapewnia społeczną kontrolę władzy sądowniczej, buduje zaufanie do sądów i wydanych przez nie wyroków, pozwala też relacjonować mediom sprawy ważne dla debaty publicznej.**

Konieczność zapewnienia faktycznej i efektywnej możliwości udziału publiczności w posiedzeniach zdalnych jest kluczowa dla wszystkich środowisk, bez względu na proveniencję polityczną. Przykładowo, powołany przez Prezesa Rady Ministrów Instytut De Republika, który w oparciu o wytyczne Rady Europy rekomenduje:

Rekomendacje Instytutu De Republika:

Sąd powinien zachować publiczny charakter zdalnej rozprawy poprzez umożliwienie udziału publiczności. Jawność rozprawy na odległość można zapewnić, np. poprzez zapewnienie publiczności uczestniczenia w rozprawie na odległość w czasie rzeczywistym lub zamieszczanie nagrań na stronie internetowej sądu.²

Stanowisko to jest zgodne również z oceną przedstawicieli środowiska prawniczego:

Nie ulega wątpliwości, że zdalna forma posiedzenia sądowego nie wyłącza obowiązku realizacji zasady jawności postępowania, zarówno w aspekcie wewnętrznym, jak i zewnętrznym oraz prawa do publicznego procesu wyrażonego w art. 45 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Jawność posiedzenia sądowego oznacza nie tylko otwarty udział stron i uczestników postępowania, lecz także prawo uczestniczenia osób postronnych, w roli biernych obserwatorów.³

Od samego początku pandemii również Fundacja Court Watch Polska monitorowała, badała i stała na straży jawności postępowania, także w trakcie posiedzeń zdalnych. Ze szczegółową analizą projektowanych zmian można zapoznać się w [opinii](#), którą przedstawiliśmy sejmowej komisji pracującej nad ustawą⁴. Dziś również nie pozostajemy obojętni na to, czy obywatele będą mogli obserwować pracę sądów, czy media będą mogły relacjonować przebieg posiedzeń zdalnych, jak również, czy każdy z nas będzie mógł liczyć na wsparcie wskazanej przez siebie osoby zaufania.

Zapraszamy do podpisania wspólnego apelu organizacje pozarządowe oraz redakcje mediów. Zatrzymajmy niekorzystne zmiany w zakresie jawności postępowania cywilnego, to wspólna sprawa nas wszystkich. Organizacji społecznych broniących w sądach spraw na rzecz, których działają, a także przedstawicieli mediów, dla których ważna jest transparentność każdej władzy i możliwość śledzenia oraz relacjonowania przebiegu spraw sądowych istotnych dla naszego społeczeństwa.

W ostatnim czasie braliśmy udział kilkakrotnie w posiedzeniach komisji, na których procedowany był projekt. Zabieraliśmy głos i opiniowaliśmy go. W najbliższym czasie będziemy kontaktować się z posłami, a potem senatorami, jak również przedstawicielami mediów oraz organizacji społecznych.

Jeśli chcesz, aby Twoja organizacja dołączyła do apelu organizacji społecznych i redakcji, napisz do Piotra Sołowija: p.solowij@courtwatch.pl

Do apelu dołączyli:

1. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Poradnictwa Obywatelskiego w Pile
2. Towarzystwo Dziennikarskie
3. Fundacja Wolności
4. Fundacja Pole Dialogu
5. Sieć Obywatelska Watchdog Polska
6. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej
7. Śląskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych „Auxilium”
8. Fundacja Panoptykon
9. Klub Jagielloński
10. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych
11. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
12. Warsaw Enterprise Institute

---

¹*European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ)*, 2021, Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings, document adopted by the CEPEJ at its 36th plenary meeting (16 and 17 June 2021), Strasbourg: Council of Europe, <https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4>

²M. Świerczyński, Z. Więckowski, *Analiza prawna międzynarodowych dobrych praktyk w zakresie przeprowadzania rozpraw zdalnych w postępowaniach sądowych (perspektywa Rady Europy), Wnioski i rekomendacje – III.3.5., Warszawa 2022.*

³ K. Klimas, *Posiedzenie zdalne według art. 15zszs1 Koronawirus, [w:] Postępowanie cywilne w czasie pandemii. E-doręczenia, rozprawa zdalna, posiedzenia niejawne, składanie pism procesowych, J. Gołaczyński (red.), Warszawa 2022.*

⁴B. Pilitowski, P. Sołowij, *Opinia do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw – druk sejmowy nr 3216 w zakresie możliwości udziału publiczności w posiedzeniach zdalnych, Toruń 2023*